

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра китайської філології

КУРСОВА РОБОТА
з китайської філології

на тему:

СПОСОБИ ПЕРЕДАЧІ ІНОЗЕМНИХ СЛІВ КИТАЙСЬКИМИ МОВНИМИ
ЗАСОБАМИ

Студента групи Кит 10-21

Факультету східної і слов'янської філології

Денної форми здобуття освіти

Освітньої програми: Китайська мова і література
та переклад, західноєвропейська мова

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.065 Східні мови та літератури
(переклад включно), перша – китайська

Білоусова Олександра Олександровича

Науковий керівник: **викл. Самаркіна Альона**
Олександрівна

Національна шкала __

Кількість балів __

Оцінка ЄКТС __

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ СПОСОБІВ ПЕРЕДАЧІ ІНОЗЕМНИХ СЛІВ КИТАЙСЬКИМИ МОВНИМИ ЗАСОБАМИ.....	6
1.1. Актуалізація проблеми вивчення способів передачі іноземних слів китайськими мовними засобами у сучасній китайській лінгвістиці	6
1.2 Причини появи іншомовної лексики в китайській мові	9
Висновки до 1 розділу.....	12
РОЗДІЛ 2 ОСНОВНІ СПОСОБИ ПЕРЕДАЧІ ІНОЗЕМНИХ СЛІВ КИТАЙСЬКИМИ МОВНИМИ ЗАСОБАМИ	13
2.1 Транскрибування власних назв, як спосіб передачі іноземних власних назв китайськими мовними засобами	13
2.2. Поняття запозичення як способу передачі іноземних слів китайськими мовними засобами	19
Висновки до 2 розділу.....	24
ВИСНОВКИ	26
АНОТАЦІЯ.....	29
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	30

ВСТУП

Дослідження способів передачі іноземних слів китайськими мовними засобами актуальним з кількох причин.

Актуальність. Першою з причин є необхідність вивчення сучасної китайської мови та її практичне застосування в умовах міжнародного ринку. Основною метою є застосування цієї мови в усіх сферах життя.

По-друге, це обумовлено швидкими темпами розвитку людства: поява нових технологій, реалій, термінів. Ці процеси обов'язково відбуваються разом із зростанням потреби у новій спеціальній лексиці, а отже і у дослідженні способів появи нової лексики.

І останнє, дослідження методології передачі іноземних слів китайськими мовними засобами є важливим для встановлення впливу процесу глобалізації на міжмовний обмін лексикою в умовах різних культурних, мовних та національних особливостей. Крім вище згаданого, існує також проблема адаптації та узгодження іншомовних лексичних одиниць при переході з інших мов, чи навіть всередині самої мови.

Навіть враховуючи існування схожих за тематикою досліджень, з плином часу їх актуальність можна ставити під питання, адже їх тематика пов'язана із швидкоплинними та перемінними процесами у мові.

Саме з цих причин, **мета** нашої роботи є проведення актуальних на сьогодні досліджень способів передачі іноземних слів між мовами.

Відповідно до вказаної вище мети формуються основні **завдання** дослідження, які полягають у:

- Поясненні теоретичної бази дослідження способів передачі іноземних слів китайськими мовними засобами;
- Визначенні основних проблем пов'язаних з передачею та адаптацією іноземних слів у китайській мові;
- Визначенні особливостей передачі іноземних слів китайськими мовними засобами;

- Типології основних способів передачі іноземних слів китайськими мовними засобами.

Об'єктом дослідження є способи передачі іноземних слів китайськими мовними засобами.

Предметом дослідження – функціональні особливості основних способів передачі іноземних слів китайськими мовними засобами.

Матеріалом для дослідження слугували словники китайської, англійської та української мов, а також результати досліджень подані у статтях та інших наукових роботах українських та іноземних лінгвістів.

Методи дослідження, використані у ході роботи: текстовий аналіз, порівняльний аналіз, функціональний аналіз, семантичний аналіз, морфемний аналіз, компонентний аналіз, метод збору даних.

Практична значимість отриманих результатів курсової роботи полягає у їх використанні при підготовці практичних та семінарських занять з китайської мови, для дослідження спеціальної лексики, написання рефератів, курсових та дипломних робіт, а також для підготовки таких навчальних курсів, як: “Лексикологія китайської мови”, “Теорія і практика перекладу з китайської мови”, “Практика китайської мови”, “Практичний курс перекладу з китайської мови”.

Новизна цієї роботи полягає у структуруванні причин необхідності появи іншомовної лексики в китайській мові а також визначення можливих причин уповільнення цих процесів.

Структура. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, анотації та списку використаної літератури. Обсяг роботи становить 27 сторінок.

У першому розділі визначається актуальність дослідження, а також причини появи іншомовної лексики у китайській мові.

У другому розділі розглядається поняття транскрибування, як способу передачі іноземних власних назв, системи транскрибування китайської мови, основні правила запису власних назв та тональності системою пін'їнь. Також розглянуто поняття запозичення, їх розподіл за давністю та ступенем засвоєння, ознакою походження та

за способом відтворення у мові-реципієнті. Окрім цього приділена увага особливостям процесу засвоєння іншомовних слів у новій мовній системі.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ СПОСОБІВ ПЕРЕДАЧІ ІНОЗЕМНИХ СЛІВ КИТАЙСЬКИМИ МОВНИМИ ЗАСОБАМИ

1.1. Актуалізація проблеми вивчення способів передачі іноземних слів китайськими мовними засобами у сучасній китайській лінгвістиці

Сьогодні, спілкування китайською мовою неможливо уявити без уживання запозичень різних видів, зокрема фонетичних. Доречно було б заявити, що фонетичні запозичення стали невідмінною частиною лексики як так званої «офіційної», так і «побутової» китайської мови. Саме це обумовлює важливість дослідження такого способу збагачення мови, як фонетичне запозичення.

Насамперед, для китайської, як і для будь-якої іншої мови характерні постійні зміни: чи то лексичні, чи то фонетичні. Застарівання реалій призводить до застарівання відповідних їм лексичних одиниць, що їх називають.

Поряд з тим відбувається абсолютно протилежний процес – поява нових реалій, що супроводжується потребою у появі відповідної лексики, для позначення. Саме з такою потребою з'являються нові лексичні одиниці: самобутні, або запозичені. Цей процес охоплює абсолютно всі процеси мовного вжитку.

Мова – це спосіб взаємодії не лише в межах одного етносу, але є й важливим інструментом міжнаціональної і міжкультурної взаємодії. Мовні запозичення – найяскравіший приклад подібної взаємодії. Запозичення чітко відображають вплив одних культур на інші. Різні культури впливають одна на одну і, разом з тим, культура впливає на мову.

Особливо це відчутно у китайській мові. Це пов'язано з політикою ізоляції китайської держави, яка була своєрідною спробою протистояти зовнішньому впливу на внутрішній устрій. Така політика, очевидно, не сприяла міжкультурному обміну, тому до середини 19ст. китайська мова майже не зазнавала зовнішнього впливу.

Сутність вищесказаного демонструє умови, за яких розвивалася китайська мова і формувалася її сучасна форма. Однак з впровадженням політики реформ і відкритості (改革开放) ситуація значно змінилася. Головна ідея реформ полягала в розширенні економічних та політичних зв'язків Китаю з рештою світу. Відкрита співпраця з іншими країнами дала поштовх до розвитку економіки і, одночасно з тим, розвитку мови, посприяла поширенню мовних контактів і відкрила нові можливості.

Одним з основних наслідків вищеописаних змін стала необхідність використання міжнародної термінології в різних сферах, таких як наука, технологія, бізнес, тощо. Китайська мова, яка раніше мала власні терміни для багатьох концепцій, почала активно запозичувати та адаптувати іншомовні терміни, щоб відповідати вимогам сучасного світу та міжнародних стандартів.

Задоволення потреби у новій лексиці шляхом запозичень може зустріти кілька перешкод, пов'язаних з особливістю китайської мови.

Китайська мова - ізолююча (коренева), тому при передачі іншомовних слів варто враховувати такі можливі відмінності, як способи передачі числа, способи вираження часу, наявність граматичної категорії роду та, особливо, на порядок слів у реченні.

Окрім згаданих вище відмінностей, варто також згадати китайське ієрогліфічне письмо з надзвичайно давньою історією.

Важливими також є культурний, історичний, економічний та релігійні аспекти мови-оригіналу та мови-реципієнта (в нашому випадку китайської мови).

Ясно що така значна відмінність від інших мов міжнародного спілкування, ймовірно, і була одним з стримуючих факторів.

Очевидно, що найбільш поширений різновид мовних запозичень у світі – це англіцизми (запозичені, перекладені з англійської мови, чи утворені за зразком англійської мови лексичні одиниці). По-перше, причиною такого поширення є той факт, що більшість популярних у всьому світі реалій з'являються в Сполучених штатах Америки й інших англомовних країнах.

По-друге, причиною є власне поширеність англійської мови, як мови світового значення і мови міжнародного спілкування. Англіцизми збагачують мову і, водночас з тим, допомагають китайському суспільству інтегруватися в світову комунікацію.

Говорячи про природу і причину появи мовних запозичень не можна не згадати про термін глобалізація. Глобалізація це багатогранний процес, який охоплює різні аспекти життя суспільства, такі, як політичний, економічний, соціальний, культурний та інші.

Політичний аспект глобалізації полягає у зміні політичних структур і взаємозв'язків між країнами. У світі, де державні кордони стають менш важливими для економічних та політичних відносин, мовна взаємодія між народами стає більш актуальною. Це може призводити до поширення мовних елементів через міжнародні контакти та співпрацю.

Економічний аспект глобалізації передбачає зростання міжнародної торгівлі, інвестиційних потоків та розподілу ресурсів. У зв'язку з цим зростає потреба в міжкультурному спілкуванні, а це може призвести до поширення та прийняття іншомовних слів і термінів в бізнесі та економічній сфері.

Соціальний аспект глобалізації відображається у зміні соціальних структур, міграційних потоків та культурних взаємодій між народами. Це може призводити до зближення культур та мов через контакт і взаємодію між різними групами людей.

Культурний аспект глобалізації полягає у поширенні культурних цінностей, традицій, музики, кіно, літератури та інших аспектів культури через міжнародні медіа та комунікації. Це також впливає на мову, оскільки нові концепти та ідеї з однієї культури можуть бути відтворені або адаптовані в іншій культурі через мову.

1.2 Причини появи іншомовної лексики в китайській мові

Зупинімося докладніше на можливих причинах запозичень. М. Брейтер визначив чотири причини:

- 1) відсутність відповідного поняття в когнітивній базі мови-реципієнта;
- 2) відсутність належного найменування в мові-реципієнті;
- 3) забезпечення стилістичного (емфатичного) ефекту;
- 4) вираження позитивних чи негативних конотацій, яких не має еквівалентна одиниця в мові-рецепторі (Брейтер, 1999, с. 132–135).

Класифікація причин появи іншомовних запозичень, запропонована Архипенко у 2005 році, відображає різноманітні аспекти, що впливають на процес мовної еволюції і взаємодії між культурами. Розподіл причин на екстралінгвальні (позамовні) та лінгвальні (мовні) групи відкриває широкий спектр факторів, що відіграють роль у виникненні та поширенні іншомовних слів і виразів.

Екстралінгвальні причини, такі як економічні, суспільно-політичні, культурні та культурно-побутові, наукові, соціально-психологічні, відображають широкий спектр зовнішніх чинників, які впливають на мову в цілому. Наприклад, економічні фактори можуть стимулювати використання іншомовних термінів у бізнесі та торгівлі через міжнародні контакти та глобалізацію. Суспільно-політичні фактори можуть включати в себе вплив політичних альянсів, колонізації, імперій або міграційних потоків на мовну ситуацію в країні. Культурні і культурно-побутові фактори можуть зумовлювати використання іншомовних слів у звичайному спілкуванні через популярність або престижність певної культури або її елементів. У свою чергу до **лінгвальних** були віднесені наступні:

- Відсутність слова для називання нового предмета, явища, поняття тощо;
- Потреба у слові, у називанні для усунення непорозуміння між партнерами;
- Потреба у позначенні комунікативно актуального поняття: якщо торкається життєво важливих інтересів людей, то і слово, що його позначає, стає загальноживаним;
- Необхідність і розмежуванні змістовно близьких, але все ж різних понять;

- Необхідність спеціалізації понять у тій чи іншій сфері;
- Тенденція до заміни словосполучень і описових зворотів однослівними найменуваннями;
- Тенденція до закріплення запозичень, які можна об'єднати у певний лексичний ряд, базуючись на їх загальному значенні й повторюваності будь-якого одного структурного елемента;
- Наявність у мові-рецепторі усталених термінологічних систем, які обслуговують ту чи іншу галузь;
- Потреба в нових номінаціях як данина моді, престижності, підвищенню власного авторитету в очах оточення.

Тут варто зазначити що всі ці причини так чи інакше пов'язані з процесом глобалізації. Він значно вплинув на життя людей по всьому світу. Щодня виникає потреба у назві нових реалій, яким наразі немає відповідника у рідній мові. Також увагу привертає процес відомий як конвергенція – збагачення мовної системи за рахунок проникнення іншомовних елементів в результаті залучення до єдиного медіа-простору (Турмис, 2021, с. 3).

Турмис О.В. у своїй статті виділив дві основні причини утворення запозичень у китайській мові.

Перша з них – потреба у номінації нових явищ і понять, яких поки немає в мові-реципієнті. Ця потреба є необхідною для ефективного спілкування і передачі інформації, особливо у випадках, коли мова повинна точно виражати дослідження, відкриття та інновації. Наприклад, в науковому середовищі постійно з'являються нові технології, які потребують унікальних термінів для їх опису. Це може включати такі області, як штучний інтелект, біотехнології, квантова обчислювальна техніка тощо. У сферах побутового використання, таких як харчування, мода і транспорт, також постійно виникають нові продукти і концепції, для яких потрібні нові слова або вирази.

Друга причина – необхідність оновлення лексичної системи мови. Зі зміною часу змінюються й потреби людей, а разом з ними змінюються і слова, які вони

використовують. Деякі терміни можуть втрачати свою виразність або актуальність, тому вони замінюються новими, які краще відображають сучасні реалії.

Мода і популярність іноземних слів також можуть впливати на мову, особливо в епоху глобалізації. Іноді іноземні терміни або вирази стають популярними через свій звучання або асоціації, і вони вводяться в мову як нова лексика.

В обох випадках, оновлення мови є природним процесом, який відображає динаміку суспільства і культури.

Одна з найважливіших перешкод у процесі глобалізації та міжмовному обміні - це ізолятивність Китаю. Це явище проявляється у багатьох аспектах, починаючи від його відокремленого географічного положення та закінчуючи сильними політичними та суспільними настроями, спрямованими на ізоляцію. Ця ізолятивність також виявляється у мовному пуризмі, де існує негативне ставлення до запозичень та навіть прагнення очистити мову від них. Важливо відзначити, що цей феномен сповільнює процес розширення словникового складу мови. Крім того, специфіка аналітичної структури мови та користування ієрогліфічним письмом також ускладнюють цей процес. Таким чином, ізолятивність Китаю має значний вплив на глобальний мовний обмін та унеможлиблює його швидке розширення. Крім того, китайська мова має фонетичні та морфологічні труднощі, такі як суворо визначена структура складу, обмежені типи звукосполучень і обмежені фонетичні типи слів.

Ця ситуація, де ізолятивна політика Китаю спричиняє негативне ставлення до запозичень та намагання уникати їх в мові, створює комплексні наслідки для мовної еволюції. Іноземні слова, які не піддаються кардинальній зміні у вимові, часто залишаються видимими "іноземними" елементами у тексті або мовленні, особливо на тлі рідних слів. Це може створити відчуття відокремленості або невідповідності до загальної мовної норми.

Проте, важливо врахувати, що такий підхід також призводить до втрати етимологічних зв'язків із міжнародними коренями, що є важливим для розуміння походження слів та їх значення в контексті мовної спільноти. Це може послабити зв'язок між культурами та мовами, ускладнюючи міжнародне спілкування та розвиток міжкультурного розуміння.

Таким чином, негативне ставлення до запозичень та ізолятивна політика мовного пуризму мають потенціал збереження мовної чистоти, але в той же час можуть призвести до втрати міжнародного спілкування та розуміння між культурами через відсутність етимологічних зв'язків та асиміляції іноземних слів.

Висновки до 1 розділу

Китайська мова, як і будь-яка інша зазнає постійних змін. Зміни у будь-якій сфері людського існування призводять до змін у мові і до потреби у появі нової лексики. Прикладом цього може слугувати поява нової реалії і, відповідної їй потреби у позначенні цієї реалії.

Запозичення і використання іншомовної лексики є значущим джерелом збагачення будь-якої мови, зокрема китайської. Отже, дослідження мовних запозичень дозволяють спостерігати за впливом міжмовної взаємодії, а також впливом культури на мову. Англійська мова – найпопулярніше джерело запозичень серед мов світу (англіцизми), і для китайської мови це не є виключенням.

Різні дослідники наводять дещо різні можливі причини появи мовних запозичень. Загалом їх можна поділити на лінгвальні та екстралінгвальні. Основні серед них: потреба у номінації нових реалій, яких поки немає у мові-реципієнті, а також необхідність оновлення лексичної системи мови.

Також у розділі розглянуті можливі причини уповільнення процесів поповнення лексичного складу мови шляхом запозичення і використання іншомовних одиниць.

РОЗДІЛ 2

ОСНОВНІ СПОСОБИ ПЕРЕДАЧІ ІНОЗЕМНИХ СЛІВ КИТАЙСЬКИМИ МОВНИМИ ЗАСОБАМИ

2.1 Транскрибування власних назв, як спосіб передачі іноземних власних назв китайськими мовними засобами

Упродовж тривалої історії китайської мови, лінгвісти робили чимало спроб створити спосіб записати китайські фонemi літерами, свого роду спроби латинізувати мову. Так були створені системи транскрибування.

В основу загальнонаціональної абетки було покладено алфавіт, створений у 1908 р. Чжан Бінлінем 章炳麟 (1867–1936), який пізніше отримав назву чжуїнь цзиму. **Чжуїнь цзиму** 注音字母 – система транскрипції читання ієрогліфів, алфавіт, який був побудований таким чином, що кожній частині складу відповідав певний знак. Як і фаньце, чжуїнь цзиму була заснована на принципах закономірного ділення складу (ініціаль+фіналь).

У 1913 р. алфавіт набув свого нинішнього вигляду, а в 1918 р. декретом Міністерства освіти був уведений у програму китайських шкіл як засіб для транскрипції ієрогліфів та уніфікації вимови. У 1930 р. чжуїнь цзиму був перейменований у **чжуїнь фухао** 注音符号.

Але згодом у Китайській Народній Республіці чжуїнь цзиму витіснила латинізована азбука **пінїнь цзиму** 拼音字母, латинізована транскрипція читання ієрогліфів, яка була затверджена в 1958 р. Наразі саме ця система використовується для вивчення китайської мови іноземцями.

Чжуїнь цзиму і дотепер використовується як національна фонетична система для вивчення китайської мови, а також як найприйнятніший метод уведення китайського тексту в комп'ютер чи мобільний телефон на Тайвані, у Гонконзі та

Макао. На Тайвані цю абетку також називають бопомофо (ㄅㄆㄇㄏ ВоРоМоFo, назва створена за чотирма першими буквами китайського фонетичного алфавіту), її широко використовують у підручниках та словниках як засіб транскрипції ієрогліфів (Мурашевич, 2013, с. 24-26).

Алфавіт чжуїнь складається з:

- 21 знака, призначених для запису всіх початкових приголосних (ініціалей), наприклад: ㄅ (b), ㄆ (p), ㄇ (m) і т. д.;
- 13 – для запису фіналей, наприклад: ㄚ (a), ㄠ (ao), ㄨ (u), ㄢ (an), ㄣ (en) і т. д.;
- 3 знаків, що вживаються для запису ініціалей, які зустрічаються лише в деяких китайських діалектах: ㄞ (v) ㄟ (ng) ㄨㄥ (gn).

Таблиця знаків чжуїнь цзиму з відповідниками на пін'їні яку наводить Мурашевич, (2013, с. 25-26)

注音 (чжуїнь)	汉语拼音 (пін'їнь)	范例 (注音与通用)
ㄅ	b	八 (ㄅㄚˋ, ba)
ㄆ	p	杷 (ㄆㄚˋ, pa)
ㄇ	m	马 (ㄇㄚˇ, ma)
ㄏ	f	法 (ㄏㄚˇ, fa)
ㄉ	d	地 (ㄉㄨˋ, di)
ㄊ	t	提 (ㄊㄨˋ, ti)
ㄋ	n	你 (ㄋㄨˇ, ni)
ㄌ	l	利 (ㄌㄨˋ, li)
ㄍ	g	告 (ㄍㄠ, gao)
ㄎ	k	考 (ㄎㄠˇ, kao)
ㄏ	h	好 (ㄏㄠˇ, hao)
ㄐ	j	叫 (ㄐㄠ, jiao)
ㄑ	q	巧 (ㄑㄠˇ, qiao)

ㄒ	x	小 (ㄒㄩㄠˇ, xiao)
ㄓ	zhi 【zh】	主 (ㄓㄨˇ, zhu)
ㄔ	chi 【ch】	出 (ㄔㄨ, chu)
ㄕ	shi 【sh】	束 (ㄕㄨ, shu)
ㄖ	ri 【r】	入 (ㄖㄨ, ru)
ㄗ	zi 【z】	在 (ㄗㄞ, zai)
ㄘ	ci 【c】	才 (ㄘㄞ, cai)
ㄙ	si 【s】	塞 (ㄙㄞ, sai)
ㄌ	yi 【i】	逆 (ㄌㄨㄣˊ, ni)
ㄨ	wu 【u】	努 (ㄨˇ, nu)
ㄩ	yu 【ü】	女 (ㄩˇ, nü)
ㄚ	a	大 (ㄉㄚˋ, da)
ㄛ	o	多 (ㄉㄨㄛ, duo)
ㄜ	e	得 (ㄉㄜˊ, de)
ㄝ	ê	爹 (ㄉㄟ, die)
ㄞ	ai	晒 (ㄕㄞ, shai)
ㄟ	ei	谁 (ㄕㄟ, shei)
ㄠ	ao	少 (ㄕㄠˇ, shao)
ㄡ	ou	收 (ㄕㄡ, shou)
ㄢ	an	山 (ㄕㄢ, shan)
ㄣ	en	申 (ㄕㄣ, shen)
ㄤ	ang	上 (ㄕㄤ, shang)
ㄥ	eng	生 (ㄕㄥ, sheng)
ㄦ	er	而 (ㄦ, er)

Доволі часто можна спостерігати побутування одразу кількох варіантів транскрибування однієї і тієї ж самої власної назви. Це пов'язано з тим, що система пін'їнь не здатна абсолютно чітко передати всі нюанси вимови.

Актуальність вивчення фонетики у минулому була обумовлена кількома причинами:

1. Діалектне різночитання ієрогліфів;
2. Необхідність транскрибувати ієрогліфи;
3. Вироблення поетичних норм та їхнє постійне вдосконалення;
4. Необхідність транскрибування запозичень з санскриту, які потрапили в

китайську мову через переклад буддійської літератури.

Вивчення китайської фонетики розпочалося з поділу мовлення на основні фонетичні одиниці. Основна одиниця - цзи (字) - склад, який водночас відповідає писемному знакові та лексичній одиниці й розглядається як основна одиниця і лексики і граматики (Мурашевич, 2013, с. 21). Таким чином були визначені основні одиниці китайської фонетики (цзи (字)) а також структура китайського складу (ініціаль + медаль + субфіналь + фіналь). Це дало поштовх в подальшому для створення різноманітних словників.

Проте, окрім структури складу, важливою частиною китайської фонетики є тональність. Тон являє собою зміну висоти вимови складу під час його звучання. Було вичленовано 4 тони: рівний, висхідний, низхідно-висхідний та низхідний. Окрім цих також виділяють нейтральний тон, яким здебільшого вимовляються службові морфеми або деякі кінцеві склади. Кожний китайський склад може читатися одним з цих тонів (Мурашевич, 2013, с. 15-16). Використовуючи систему пін'їнь, на письмі ці тони позначаються наступним чином:

1. Перший тон - макрон (ˉ) над голосною: Āā Ēē Īī Ōō Ūū Ũǔ;
2. Другий тон – акут (знак наголосу укр. мові): Áá Éé Íí Óó Úú Ûú;
3. Третій тон - бревис (гачек, v-подібна позначка над літерою): Āǎ Ēě Īǐ Ōǒ Ūǔ Ũǔ;
4. Четвертий тон - гравіс (знак зворотного наголосу) (ˋ): Àà Èè Ìì Òò Ùù Ûù;
5. П'ятий, нейтральний тон не позначається в письмі: Aa Ee Ii Oo Uu Üü.

Розглянемо основні правила орфографії пін'їнь.

1. Слова які складаються з двох чи трьох складів, які позначають одне поняття записуються окремо. Наприклад 生活 (shēnghuó) – життя;
2. Слова, які складаються з більш ніж чотирьох складів і можуть бути розділені, розділяються, а інакше, записуються разом. 中华人民共和国 (Zhōnghuá rénmín gònghéguó) – Китайська Народна Республіка, 红十字会 (hóngshízhìhuì) – Товариство Червоного Хреста;
3. Редупліковані односкладові слова записуються разом;
4. Редупліковані багатоскладові записуються окремо;
5. Редупліковані слова утворені за структурою ААВВ розділені дефісом;
6. Іноді дефісом розділяються склади у словах для зручності прочитання та розуміння.

Також особливу увагу приділимо правилам запису власних назв за допомогою пін'їнь.

1. Прізвища та імена (姓名/名字) записуються окремо. Це також стосується псевдонімів та різноманітних прізвиськ;
2. Особисте ім'я і професійний статус/шанобливе звернення пишуться окремо: 李先生 (Lǐ xiānsheng);
3. Перші літери особистих звернень, таких як 老 (Lǎo), 小 (Xiǎo), 大 (Dà), 阿 (Ā)..... пишуться з великої літери: 吴老 (Wú Lǎo) поважний У;
4. Коли прізвище історично відомих фігур поєднується з шанобливим або описовим терміном, за яким вони широко відомі, склади об'єднуються, а перша буква пишеться великою: 孔子 (Kǒngzǐ) Конфуцій;
5. Власні назви та загальні назви місць записуються окремо, а перша літера кожної з назв капіталізується: 基辅市 (Jīfǔ Shì) Київ, 北京市 (Běijīng Shì) Пекін;
6. Односкладові афікси власних та загальних назв записуються разом: 朝阳门内南小街 (Cháoyángmén nèi Nánxiǎojiē) Мала південна вулиця всередині воріт Чжаоянмень;

7. Разом записуються склади встановлених назв для сіл, міст та інших місць, коли немає потреби розрізняти, чи є вони власними іменами або загальними іменами (перша літера капіталізована): 王村 (Wángcūn);

8. Особисті імена та топоніми, які походять з іншої мови, записуються за принципом «за звичаєм даної особи (míng cóng zhǔrén)», пишуться або мовою оригіналу, або транскрибуються римськими літерами. Наприклад: Einstein (Ài'īnsītǎn), London (Lúndūn).

9. Іноземні імена, транскрибовані китайською мовою, пишуться відповідно до вимови відповідних ієрогліфів: 德国 Déguó (Germany), 东南亚 Dōngnányà (Southeast Asia) (Zhou Youguang, 2003).

З розвитком теорії тональності та римування у китайській мові, у Китаї почали з'являтися словники рим. А з їх появою поступово сформувалася система транскрибування ієрогліфів розрізанням рим цеюнь 切韵 або фаньце 反切. Система фаньце полягає в діленні звукового складу на шен (ініціаль) та юнь (фіналь), які записувалися і передавалися двома різними ієрогліфами (передавалася ініціаль з першого і фіналь з другого). Далі наведені приклади подібного транскрибування у китайських словниках:

便, 婢面切   便 (bian), 婢 (bi) 面 (mian) 切
 估, 公户切   估 (gu), 公 (gong) 户 (hu) 切 (Мурашевич, 2013, с. 22).

26 червня 2019 р. на засіданні вченої ради Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України було затверджено остаточний варіант академічної системи транскрибування китайських слів та власних назв українською мовою. За основу було взято систему, створену І. К. Чирком (1922–2003). Ця система забезпечила запобігання різнописів і помилок при передачі китайських прізвищ, імен, географічних назв, тощо.

2.2. Поняття запозичення як способу передачі іноземних слів китайськими мовними засобами

ЗАПОЗІЧЕННЯ – звук, морфема, слово або його окреме значення, фразеологізм, синтаксична конструкція, перенесені з однієї мови в іншу, а також сам процес подібного перенесення (Ткаченко, 2010).

Дослідження Турмиса (2021) дозволило прийти до висновку, що при визначенні терміну запозичення виникають наступні труднощі: 1) ієрогліфічне письмо; 2) наявність у китайській мові японізмів, переданих японською мовою.

Одним із перших термінів на позначення цього явища китайською мовою став 外来概念词 (іншомовне понятійне слово) (1993). Пізніше, у 1995 році з'явився новий термін – 外来影响词, проте воно також не здобуло поширення. Сьогодні можна зустріти терміни 外来词 (слова, що прийшли ззовні) та 借词 (запозичені слова).

За давністю запозичення та ступенем засвоєння відрізняють власне запозичені слова та іншомовні. Іншомовними словами вважаються такі, котрі не втратили чужорідних морфологічних чи фонетичних особливостей. На шляху до повного засвоєння такі слова змінюють своє фонетичне оформлення, проявляють словотвірну активність, використовуються для нових лексико-семантичних формувань. Саме в такому випадку вважається, що вони “повністю засвоєні мовою”. Серед них, в свою чергу, виділяють інтернаціоналізми, варваризми, екзотизми.

За ознакою походження і впливом на мову-отримувача, серед іншомовних слів розрізняють:

- етнографізми (民族词汇 – слова, приналежні до певного етносу) регіоналізми (слова, приналежні до певного регіону);
- екзотизми;
- аналоцизми та анахронізми (слова, не сумісні з місцевими та часовими обставинами мови-оригіналу);
- варваризми;
- інтернаціоналізми.

Розглянемо деякі з них детальніше:

Варваризми (від грец. barbarismos – властивий іноземцю) – іншомовне або створене за іншомовним зразком слово чи зворот, що зберігають структурні ознаки чужих мов, по-різному пристосовуючись до фонетики, морфології мови-реципієнта. Такі слова не засвоюються у мові і не фіксуються в словниках мови-приймача. Більшість іншомовних слів, у процесі запозичення, спершу перебувають на етапі варваризму з подальшим зникненням (вихід з вжитку) чи поширенням вжитку.

Під екзотизмами зазвичай розуміють слова і вислови, запозичення із маловідомих мов, які вживаються для надання особливого мовного колориту, для позначення екзотичних, надзвичайних для мови-реципієнта реалій. Вони фіксуються тлумачними і перекладними словниками. Їх семантика характеризується смисловими та стилістичними зсувами, які виникають при їх зіткненні з одиницями мови-реципієнта (Яхонтова, 1990, с.107-112).

«Інтернаціоналізмами доцільно називати лише ті запозичення, які стали своїми, освоєними для певних контактних мов» (Дубичинський, 1993, с. 35). Мовні контакти – взаємодія двох (чи більше) мов, яка виникає в ході спілкування їх носіїв. Подібні контакти можуть утворюватися не лише між мовами країн зі спільними кордонами, а й між відносно віддаленими у процесі торгівлі, релігійних, культурних зв'язків, міграцій чи завоювань. Саме ці процеси зазвичай призводять до процесу переходу звуків, морфем, окремих слів, чи словосполучень з однієї мови до іншої, інакше кажучи, мовних запозичень.

Калькування – творення нових слів і виразів шляхом копіювання лексико-семантичних та синтаксичних моделей іншої мови (Єрмоленко, 2001, с. 74).

За способом відтворення в мові-“реципієнті” запозичення поділяють на:

- фонетичні;
- семантичні;
- фонетико-семантичні;
- абрєвіації, буквенні слова.

Розглянемо детальніше ці різновиди.

Фонетичні запозичення (音译 yīnyì) – передача звукової форми іншомовного лексичного елемента засобами китайської мови. У такому випадку ієрогліфи не несуть

у собі семантичного навантаження, а лише передають звучання максимально подібне до такого у мові оригіналу. (приклади). Фонетичних запозичень все ще відносно мало. Причиною цього є не сприятлива для запозичення звуків з інших мов звукова система. Саме тому доречно зробити висновок, фонетичні запозичення з'являються у мові лише за умови неможливості семантичного запозичення, або у співіснування з ним.

Основна сфера застосування фонетичних запозичень це транскрипція власних назв (імен, назв географічних об'єктів, тощо). Фонетичні запозичення поширені серед власних назв, грошових одиниць, назв лікарських препаратів, тощо. До типу фонетичних запозичень також варто віднести деякі іншомовні аббревіатури, які потрапили у мову-реципієнт зі збереженням фонетичної форми слова.

Часто під час фонетичного запозичення використовуються близькі як за фонетичною так і за семантичною ознакою ієрогліфи, щоб полегшити розуміння нових лексичних одиниць для носія мови. Наприклад назва косметичної компанії Avon китайською мовою – 雅芳(yǎfāng) (雅 - елегантний, 芳 - краса). Цей приклад показує як за допомогою двох морфем можливо передати і фонетичну і семантичну ознаку іншомовної одиниці.

Семантичні запозичення (意译 yìyì) – передача значення слова вже існуючими мовними одиницями (дослівний переклад). При цьому, оригінальне звучання повністю втрачається. Цей спосіб також називають калькуванням. (приклад).

Це найпоширеніший тип запозичень, завдяки тому, що вони значно легше входять в китайську мовну систему. Інколи семантичне запозичення може зберігати структуру цієї ж мовної одиниці з мови-оригіналу. Наприклад англійське слово "email" (електронна пошта), яке транслітерується як "电子邮件" (diànzǐ yóujiàn) у китайській мові. Тут "电子" (diànzǐ) означає "електронний", а "邮件" (yóujiàn) - "пошта").

Семантичні запозичення поділяються за способом калькування на аналітичні та синтетичні. Аналітичні характеризуються послідовним перекладом морфем запозиченого слова. Прикладом аналітичної кальки може слугувати наведене раніше слово "电子邮件".

Синтетичні кальки утворюються шляхом перекладу самого значення слова чи його концепції. Прикладом такого виду кальки є слово "Інтернет", яке у китайській мові має відповідник 网络 (wǎngluò). Ієрогліф "网" (wǎng) означає "мережа" або "сітка", а ієрогліф "络" (luò), може мати значення "зв'язок" або "сполучення". Окремо ці слова не пов'язані з терміном "Інтернет", але у поєднанні передають концепцію "комп'ютерної мережі".

Фонетико-семантичні запозичення (音译加意译 yīnyì jiā yìyì) – передача семантичного значення у поєднанні з фонетичним. У такому випадку запозичення, частина словотворчого матеріалу береться з мови-оригіналу, а частина з мови-реципієнта. У такий спосіб передається приблизне звучання з рідної мови і приблизне значення засобами мови-отримувача (китайськими морфемами).

Позиційно ці морфеми можуть відрізнятися, але переважно китайська семантична морфема знаходиться в кінці слова. Вона передає приблизне значення, а отже полегшує розуміння значення слова для китайського читача.

До такого способу зазвичай вдаються, коли значно легше (чи немає іншого вибору окрім як) запозичити слово фонетично і додати до нього морфему, яка дозволить носія мови-реципієнта зрозуміти що це за предмет і як він виглядає. Наприклад, слово teddy bear – 泰迪熊 запозичене китайською мовою наступним чином: слово teddy транслітероване як 泰迪 (tàidí), а слово bear перекладене семантично - 熊 (xióng) - ведмідь.

Співіснування фонетичних і семантичних запозичень (змішані запозичення) (音译、意译共存). Нерідко у мові співіснують кілька повноправних запозичених відповідників: і фонетичних, і семантичних.

Слід зазначити, що в більшості випадків подібного співіснування, у живому спілкуванні надається перевага семантичним запозиченням, адже вони більш зрозумілі носіям мови, аніж фонетичні, які більш зручні іноземцям. У результаті цього, деякі фонетичні запозичення не приживаються, або замінюються з часом семантичними.

Буквенні слова у китайській мові – такі, що частково чи повністю записуються з використанням літер латинського алфавіту. Вони широко використовуються в сучасній китайській мові як у вузькоспеціалізованих сферах, так і в побуті.

За способом творення їх поділяють на чотири категорії:

- з латинських літер. Наприклад, CEO (chief executive officer, кит. 首席执行官 shǒuxí zhǐxíngzhǎng)

Латинськими літерами записуються буквенні слова, запозичені з інших мов, а також утворені на основі перших літер слів, записаних пін'їнем.

- з літер і арабських цифр. Наприклад, 5G (wǔ g).

Так переважно записуються слова, які є універсальними для багатьох мов.

- з ієрогліфів та літер. Наприклад, AI 技术 (jìshù) – технологія штучного інтелекту.

Це приклади фонетичних запозичень, а також запозичень зі збереженням семантичного значення.

- з ієрогліфів, цифр та літер. Наприклад 3D 影院 (3D-кінотеатр)

Латинськими літерами записуються буквенні слова, запозичені з інших мов, а також утворені на основі перших літер слів, записаних пін'їнем.

З часом деякі слова можуть переходити з одного типу в інший. Наприклад слово PS (скорочене з англ. Photoshop) належить до першого типу (з латинських літер), пізніше з нього утворилося слово P 图 (pītú) – жарг. “фотошопити”, або “зображення, відредаговане у Photoshop”) (Далте, 2020).

У мовах з графічною системою письма при запозиченні знак однієї системи перетворюється на знак іншої системи відповідно до стандартів мови-реципієнта. У китайській мові це явище поширене при запозиченні з японської мови. Щодо інших мов подібний спосіб майже не використовується.

До однієї з проблем фонетичних запозичень і запозичень загалом, можна віднести формування великої кількості синонімічних рядів, які співіснують в мові. Варто підкреслити, що це явище значно ускладнює такі процеси, як вивчення

китайської мови, як другої, а також переклад і локалізація, адже підбір правильного відповідника – це одна з основних задач на шляху до розуміння.

Процес запозичення – це не лише безпосередня передача мовних елементів з однієї мови до іншої. Цей процес також включає природне засвоєння (асиміляцію) цих елементів. Це передбачає певні семантичні і фонетичні перетворення для узгодження з умовами іншої мовної системи.

Дослідниця Л. Архипенко визначила два етапи в процесі запозичення: входження і освоєння. Залежно від етапу, на якому знаходиться мовна одиниця, і визначається рівень “освоєності” і зрештою на поділ за цією ознакою (варваризми, екзотизми, інтернаціоналізми, тощо).

Тут також варто згадати про поняття іншомовних слів, як таких, що не засвоюються повністю мовою і сприймаються як чужорідними для мовної системи і мовців. Деякі з них з часом змінюють свою форму, стають запозиченими словами і продовжують повноцінно функціонувати у мові.

Окрім прямого переходу лексичних одиниць з однієї мови до іншої, існує також посередній перехід. Це означає, що до китайської мови ці мовні одиниці потрапили не від їх рідної мови, а від іншої мови (мови-посередника), яка має тісні з китайською мовні контакти. Прикладами таких мов є японська та корейська.

Також відомі випадки запозичення китайською мовою англіцизмів посередництвом її ж діалектів. Наприклад, з кантонського діалекту потрапили слова 巴士 *bāshì* – (від “bus”), 的士 *dīshì* – (від taxi), 波士 *bōshì* – (від boss). Це свідчить про те, що навіть всередині мови відбувається всебічний обмін, який збагачує її.

Висновки до 2 розділу

Транскрибування – один з основних способів передачі іноземних слів у китайській мові. Упродовж тривалого часу у Китаї формувалися різні системи транскрибування. У розділі розглянуті найбільш значущі на нашу думку: чжуїнь цзиму та пінїнь цзиму. А також розглянуті основні правила запису іноземних власних назв з правилами позначення тонів.

Запозичення – постійне джерело поповнення лексичного складу мов. Їх вивчення є актуальним завданням сучасної китайської лінгвістики.

Існує чотири основних типи запозичень: фонетичні, семантичні, фонетико-семантичні та аббревіації, буквенні слова. Різні варіанти запозичень одного слова можуть співіснувати в системі мови, але зазвичай, використання семантичних переважає над використанням фонетичних.

Процес запозичення проходить у два етапи: входження і освоєння. Залежно від етапу засвоєння у мові запозичення поділяють на типи (наприклад, малозасвоєні: варваризми, екзотизми, інтернаціоналізми).

Найбільша кількість запозичень в китайській мові – з англійської (англіцизми).

Запозичення можуть переходити безпосередньо з однієї мови до іншої, або за посередництва інших мов чи навіть між діалектами самої мови.

Основні причини виникнення запозичень - потреба у номінації нових реалій, необхідність оновлення лексичної системи мови, глобалізація та мовні контакти.

Основні причини уповільнення процесу утворення запозичень в китайській мові - ізольоване географічне положення, сильні ізоляціоністські політичні і суспільні настрої, специфіка аналітичної структури мови та ієрогліфічне письмо.

ВИСНОВКИ

У ході роботи було зроблено наступні висновки:

Відмінності мовних систем з різних аспектів (культурний, історичних, економічний, релігійний, філософський) значно впливають на досліджені процеси отримання на адаптації іншомовних одиниць мовою-реципієнтом.

Глобалізація – процес, який є однією з причин появи мовних запозичень, шляхом впливу на мову з різних аспектів (політичного, економічного, соціального, культурного).

Основні причини появи іншомовної лексики поділяють на екстралінгвальні (позамовні) та лінгвальні (мовні). Найбільш вагомими серед них: потреба у номінації нових реалій, необхідність оновлення лексичної системи мови, модні тенденції та мовні зв'язки.

У китайській мові було здійснено кілька спроб створити системи транскрипцій для запису ієрогліфів літерами. Однією з перших спроб була система чжуїнь цзиму, уведена в 1908 році. А вже у 1958 році у Китаї була запроваджена удосконалена сучасна латинізована система пінїнь цзиму.

Попри те, що система пінїнь цзиму вважається більш досконалою і функціональною для запису ієрогліфів латинськими літерами, а також для вивчення китайської мови іноземцями, система чжуїнь цзиму, тим не менш, залишається поширеною у деяких регіонах Китаю, таких як Тайвань, Гонконг, Макао, наприклад, для введення тексту в мобільних пристроях.

Різноманітність систем транскрибування у китайській мові обумовлена тим, що система пінїнь не здатна абсолютно точно передати всі нюанси вимови китайських ієрогліфів.

Вивчення фонетики китайської мови стало актуальним з кількох причин, серед яких є діалектне різночитання ієрогліфів, необхідність транскрибування, необхідність у передачі іноземних лексичних одиниць китайськими мовними засобами.

Основою фонетичною одиницею визначили цзи (字). Структуру китайського складу визначили як ініціаль + медаль + субфіналь + фіналь.

Іншою важливою складовою китайської фонетики визначають тональність. Вона обумовлена наявністю в китайській мові чотирьох тонів (серед яких рівний, висхідний, низхідно-висхідний та низхідний), а також нейтрального тону. Правила позначення тонів у системі пін'їнь регламентовані чіткими правилами.

Прийняття у 2019 році академічної системи транскрибування українською мовою китайських слів та власних назв посприяла стандартизації та уніфікації процесу передачі китайської лексики українською мовою. Така стандартизація, у свою чергу, сприяє більш точній та якісній комунікації між Україною та Китаєм.

Запозичення – іншомовна лексична одиниця, перенесена з однієї мови в іншу, а також сам процес перенесення і адаптації такої одиниці в мові – реципієнті.

Запозичення поділяють за ступенем засвоєння, давністю запозичення (іншомовні, власне запозичені), ознакою походження, впливом на мову-отримувача (етнографізми, екзотизми, аналоцизми та анахронізми, варваризми та інтернаціоналізми), а також за способом відтворення у мові-реципієнті (фонетичні, семантичні, фонетично-семантичні, абрєвіатури та буквенні слова).

У китайській мові нерідко можна спостерігати співіснування відповідники одного іншомовного слова, які належать до різних груп за способом відтворення. Це призводить до проблеми формування великих синонімічних рядів, які ускладнюють процеси вивчення мови, перекладу, локалізації, тощо. Загальна тенденція вказує на схильність до популяризації семантичних запозичень та буквенних слів у вжитку.

Буквенні слова за способом творення поділяють на 4 групи: з латинських літер, з літер і арабських цифр, з ієрогліфів та літер, з ієрогліфів, літер та цифр.

Процес запозичення включає в собі два основних етапи: входження іншомовної лексичної одиниці в систему мови-реципієнта і подальше засвоєння всередині мови.

Безпосередній перехід з однієї мови в іншу прийнято вважати прямим. При потраплянні іншомовної лексичної одиниці не напряму з мови-оригінала, а через мову-посередника, чи за посередництва діалектів самої мови, перехід називається посереднім.

Перший розділ цієї роботи – теоретичний – присвячений актуальним причинам дослідження способів передачі іншомовних слів китайськими мовними засобами,

перешкодам, які з'являються на шляху поповнення лексичної системи китайської мови, шляхом запозичення з інших мов, впливу процесу глобацізації на природу і причину появи мовних запозичень з різних аспектів, і, зрештою самим причинам появи мовних запозичень.

Другий розділ – практичний – демонструє результати дослідження з питань методології передачі іноземних слів китайськими мовними засобами, а саме розглядає можливі способи, їх різновиди, класифікацію, актуальність їх застосування, проблему їх поширення і використання у мові, процес запозичення і адаптації іноземних лексичних одиниць після потрапляння мову з плином часу, наводить наочні приклади.

Загалом, результати дослідження пояснюють теоретичну базу вивчення, основні проблеми, особливості та типологію основних способів передачі іноземних слів китайськими мовними засобами.

АНОТАЦІЯ

文章的主题是“外来词在汉语中的传播方式”。

快速发展所带来的新技术、新现实和新词汇的出现促进了对新词汇的需求，从而也促进了对新词汇出现方式的研究。

研究外来词在汉语中的传播方法，对于确定全球化在不同文化、语言和民族特点下对语际词汇交流的影响也很重要。除此之外，还有外来词在从其他语言，甚至一种语言内部转入时的适应和协调问题。

课程作业的目的是解释研究外来词在汉语中的传播方式的理论基础，找出外来词在汉语中传播和适应的主要问题，确定外来词在汉语中传播的特殊性，并将外来词在汉语中的主要传播方式类型化。

研究对象是外来词的汉语传播方式。

将外来词译成汉语的主要方式是转写和借用。课程作业考虑了以下转写系统：拼音转写系统、注音转写系统。借用的主要类型包括标音、新词和缩略语。

关键词：外来词，音译，意译，音译加意译，音译、意译共存，外语借词。

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архипенко Л. М. Іншомовні лексичні запозичення в українській мові : етапи і ступені адаптації (на матеріалі англіцизми у пресі кінця ХХ – на початку ХХІ ст.) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Харків, 2005. 20 с.
2. БОДИК, Остап Петрович; РУДАКОВА, Тетяна Миколаївна. Сучасна українська літературна мова. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія. Центр учбової літератури, 2011.
3. Власенко В. В. Калькування як спосіб словотворення. РВНЗ Кримський інженерно-педагогічний університет. Сімферополь, 2012.
4. Гончаренко О. М. ІНШОМОВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ У СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ. Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ, 2015.
5. ГОРОДЕНСЬКА, К. Г. Нові запозичення і новотвори на тлі фонетичної та словотвірної підсистем української літературної мови. 2009.
6. Есенова Е. Етапи асиміляції запозичених слів у мові-реципієнті: теоретичні аспекти проблеми / Е. Есенова // = Contemporary studies in foreign philology : зб. наук. пр. / Ужгород. нац. ун-т, ф-т інозем. філол. – Ужгород - 2019. - Вип. 17. - С. 33-40.
7. Єрмоленко С. Я. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибики, О. Г. Тодор ; [за ред. С. Я. Єрмоленко]. - К. : Либідь, 2001.
8. Запозичення / О. Б. Ткаченко // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2010.
9. Марценюк, О., Ременяк, С., & Кулик, А. (2022). ВАРВАРИЗМИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ. Молодий вчений, 4.1 (104.1), 39-42. <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2022-104.1-10>.
10. МУРАШЕВИЧ, К. Г. Вступ до східної філології. Київ: Видавничо-поліграфічний центр" Київський університет, 2013.

11. Турмис, О. В. (2021). АНГЛІЙСЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В КИТАЙСЬКІЙ МОВІ: ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ. Китаєзнавчі дослідження, (1), 229-241. <https://doi.org/10.51198/chinesest2021.01.229>.
12. Українська асоціація китаєзнавців. ЗАТВЕРДЖЕНА АКАДЕМІЧНА СИСТЕМА ТРАНСКРИБУВАННЯ КИТАЙСЬКИХ СЛІВ ТА ВЛАСНИХ НАЗВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ. <https://sinologist.com.ua/zatverdzhena-akademichna-systema-transkrybuвання-kytajskyh-sliv-ta-vlasnyh-nazv-ukrayinskoju-movoyu/>.
13. Щерба Д.В.. ЗАСОБИ ЗАПОЗИЧЕННЯ ТА АСИМІЛЯЦІЯ АНГЛОМОВНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕРМІНІВ/ Інститут підприємництва і сучасних технологій, м. Житомир..
14. Юськів Б. М. Глобалізація і трудова міграція в Європі [Текст] : монографія / Б. М. Юськів – Рівне : видавець О. М. Зень, 2009. – 476 с.
15. DALTE, O. LETTERED WORDS IN MODERN CHINESE LANGUAGE: PECULIARITIES AND PREVALENCE RATE. 2020.
16. Ruiqin Miao. Loanword Adaptation in Mandarin Chinese: Perceptual, Phonological and Sociolinguistic Factors. Stony Brook University, 2005
17. The Historical Evolution of Chinese Languages and Scripts (Pathways to Advanced Skills Series, vol. 8) by Zhou Youguang, translated by Zhang Liqing, Columbus, Ohio: Ohio State University National East Asian Language Resource Center, 2003.
18. Virotschenko, Yakutovych. Peculiarities of proper names adaptation through using strategies of transcreation, domestication and foreignization during film translation of Chinese TV shows. The Journal of V N Karazin Kharkiv National University Series Foreign Philology Methods of Foreign Language Teaching, 2022.
19. Xiang Xinyu, Mansour Amini, Ching Sin Siau. PROBLEMS AND SOLUTIONS IN THE ENGLISH TO CHINESE TRANSLATION OF PROPER NAMES IN J.K. ROWLING'S HARRY POTTER. English Language and Communication Department, UCSI University Malaysia School of Languages, Literacies and Translation, Universiti Sains Malaysia Faculty of Health Sciences, Universiti Kebangsaan Malaysia. PROCEEDINGS OF THE 11th MELTA INTERNATIONAL RESEARCH CONFERENCE IN ENGLISH LANGUAGE EDUCATION. MIRCELE ONLINE, 2022.

20. Yingying Shen. Borrowed Words in English and Chinese Vocabulary. Center for Lexicographical Studies. Guangdong University of Foreign Studies. Guang Zhou 510420, China, 2009.
21. 来自汉语的英语词语：语言接触的必然产物. 中国教育在线 . 2013-07-1.
22. 史有为. 汉语外来词. - 商务印书馆, 2003. – 239 с. (Ши Ювей. Запозичення китайської мови/ Ши Ювей. – Пекін: Шан У іньшугуань, 2003. – 239 с.).